

فضای مجازی، شمشیر دولبه

واکوی تهدیدهای آموزش در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی

صادق حامدی نسب

آموزگار پایه چهارم ابتدایی شهر بیرجند، استان خراسان جنوبی

را بر مهارت‌های یادگیری در قرن بیست و یکم مسلط می‌کند. علاوه بر این، استفاده از شبکه‌های اجتماعی به تقویت یادگیری غیررسمی معلمان، تأثیر مثبت بر اقدامات کلاس درس، بهبود انگیزه یادگیرندگان و تقویت عزت‌نفس و خودکارآمدی منجر و باعث می‌شود یادگیرندگان از دانش‌شان بهره بیشتری ببرند. این طریق به توسعه حرفه‌ای مداوم معلمان نیز کمک می‌کند. با وجود فرصت‌های زیادی که فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی برای یادگیری معلمان و دانش‌آموزان ایجاد می‌کند، استفاده از این زیست‌بوم با چالش‌هایی روبه‌روست. از جمله این چالش‌ها می‌توان به این موضوع اشاره کرد که معلمان هنگام استفاده از شبکه‌ها، ارتباط بین فعالیت‌های برخط خودشان و یادگیری در کلاس درس را درک نمی‌کنند و هنوز این سؤال بی‌پاسخ وجود دارد که: «آیا از شبکه‌های اجتماعی می‌توان برای یادگیری غیررسمی استفاده کرد؟» همچنین، مدیران جنبه‌های الکترونیکی شبکه‌های اجتماعی، به عملکردهای آموزشی شبکه‌ها کمتر اهمیت می‌دهند. به‌طور کلی استفاده بهینه از شبکه‌های اجتماعی به برنامه‌ریزی قبلی، حفظ حریم خصوصی و رفع محدودیت فنی شبکه‌های اجتماعی منوط

پدیده اینترنت و فضای مجازی یک شمشیر دو لبه است؛ یعنی هم «فرصت» است و هم «تهدید»، هم «سازنده» است و هم «تخریب‌کننده»، هم «توسعه‌دهنده» ذهن است و هم «اسیرکننده» آن. شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی از مصداق‌های بارز پدیده اجتماع‌آفرین اینترنت است. البته فضای حاکم بر شبکه جهانی اینترنت همواره دستخوش تغییرات زیادی است، به طوری که به واسطه پدید آمدن نیازهای جدید و تلاش برای پاسخ‌گویی به آن نیازها، روز به روز بر تعداد و تنوع رسانه‌های اجتماعی افزوده می‌شود. بنابراین، مفید یا مضر بودن آن، به ظرفیت فکری افراد و قابلیت تصمیم‌گیری و مدیریتی کسانی بستگی دارد که اطلاعات دریافتی را سازمان‌دهی و پردازش می‌کنند (شرودر، ۱۳۸۳).

فضای مجازی و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی در یادگیری یادگیرندگان نقش مثبتی دارند. فعالیت در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، از طریق به اشتراک‌گذاری دانش، به ایجاد شبکه‌های تعامل پویای یادگیرندگان منجر می‌شود. همچنین، استفاده از فضای مجازی در خارج از مدرسه، یادگیرندگان را به توصیف و بررسی ابعاد متفاوت هویتشان قادر می‌سازد و آن‌ها

است (Lin, Hoffman & Borengasser, 2013).

تهدیدهای آموزش در فضای مجازی به‌طور کلی شامل آسیب‌های روانی، آسیب‌های جسمانی، مشکلات آموزشی، مشکلات عمومی، مشکلات فنی و پیامدهای منفی است که هر کدام از این مقوله‌ها ابعادی فرعی هم دارند. در نمودار تهدیدهای آموزش در فضای مجازی، این مقوله‌های اصلی و فرعی نشان داده شده‌اند. برای مثال، مشکلات آموزشی ناشی از استفاده از فضای مجازی در فرایند یاددهی و یادگیری عبارت‌اند: کاربردی نبودن مواد و محتوا؛ نداشتن جذابیت؛ نبود محتوا؛ دشواری بودن محتوای به اشتراک گذاشته شده؛ تناسب نداشتن محتوای اشتراکی در فضای مجازی با سطح رشد عاطفی و شناختی دانش‌آموزان.

همان‌طور که بیان شد، استفاده از فضای مجازی در فرایند یاددهی و یادگیری، تهدیدها و آسیب‌هایی را در پی دارد. با توجه به گسترش استفاده از فضای مجازی و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی در آموزش، ناگزیر باید با انجام راهکارهایی معقول،

چالش‌ها و آسیب‌های آن را به فرصت تبدیل کرد و از آموزش مجازی به‌صورت هدفمند در راستای تحقق اهداف فرایند یاددهی و یادگیری برای دانش‌آموزان بهره گرفت.

*** منابع**

۱. شرودر، کیت ای. (۱۳۸۳). کلیدهای همراهی و مراقبت از نوجوانان در اینترنت. ترجمه فرناز فرود. نشر صابرین. تهران.
۲. حامدی‌نسب، صادق (۱۳۹۹). «بررسی تجارب زیستهٔ معلمان از چالش‌های یادگیری در شبکه‌های اجتماعی مجازی: یک مطالعهٔ پدیدارشناسانه». مجموعه مقالات همایش ملی چالش‌های یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی. دانشگاه بوعلی سینا.
3. Rehm, M., & Notten, A. (2016). Twitter as an informal learning space for teachers!? The role of social capital in Twitter conversations among teachers. *Teaching and Teacher Education*, 60, 215-223. Doi: 10.1016/j.tate.2016.08.015
4. Lin, M. F. G., Hoffman, E. S., & Borengasser, C. (2013). Is social media too social for class? A case study of Twitter use. *Tech Trends*, 57(2), 39-45. Doi: 10.1007/s11528-013-0644-2

فضای مجازی و به ویژه شبکه‌های اجتماعی در یادگیری نقش مثبتی دارند

تهدیدهای آموزش در فضای مجازی (حامدی‌نسب، ۱۳۹۹)

